

บทนำ

1.1 ความเป็นมา

การสำรวจองค์การเอกชนที่ไม่แสวงหากำไรจัดทำเป็นครั้งแรกในปี 2531 เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะการดำเนินการ รายรับ ค่าใช้จ่าย ตลอดจนจำนวนผู้ปฏิบัติงานในองค์การเอกชนที่ไม่แสวงหากำไร ตามความต้องการของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อนำไปใช้ในการคำนวณบัญชีประชาชาติและจัดทำตารางบัญชีการผลิตและผลผลิตของประเทศ และยังใช้ศึกษาถึงลักษณะการดำเนินงานและการให้บริการขององค์กรฯ เพื่อประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายในการส่งเสริม และสนับสนุนการพัฒนางานด้านสังคมสงเคราะห์ขององค์การเอกชนอีกด้วย เพื่อให้มีข้อมูลสำหรับใช้เป็นแนวทางในการศึกษาและวางแผนปรับปรุงกิจกรรมสาขานี้ได้อย่างต่อเนื่อง สำนักงานสถิติแห่งชาติ จึงได้กำหนดแผนงานที่จะจัดทำสำรวจทุก 5 ปี ในปี 2545 นี้ เป็นการสำรวจครั้งที่ 4

เพื่อให้ข้อมูลมีความครบถ้วนสมบูรณ์มากขึ้น มีรายละเอียดตามมาตรฐานของระบบบัญชีประชาชาติ (SNA 1993) ในปี 2545 นี้ สำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้ขยายขอบข่ายการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยเพิ่มประเภทขององค์การบางประเภทคือ องค์การศาสนา พรรคการเมือง และองค์การเอกชนต่างประเทศ

1.2 วัตถุประสงค์

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ เพื่อใช้ศึกษาถึงลักษณะการดำเนินงานและการให้บริการขององค์กรฯ และศึกษาวิเคราะห์ทางด้านเศรษฐกิจและสังคม กำหนดนโยบาย วางแผนช่วยเหลือทางสังคม และสวัสดิการสังคม ในการสำรวจครั้งนี้ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ

1. จำนวนองค์การเอกชนที่ดำเนินงานโดยมิได้แสวงหากำไร
2. ประเภทของบริการหรือการสงเคราะห์ต่าง ๆ
3. จำนวนผู้ปฏิบัติงานในองค์กรฯ
4. รายรับและค่าใช้จ่ายขององค์กรฯ
5. วิธีการให้ความช่วยเหลือ
6. สินทรัพย์ หนี้สิน และทุนในการดำเนินงานขององค์กรฯ

1.3 คຸ່ມรวม

การสำรวจครั้งนี้ คຸ່ມรวมองค์การเอกชนที่ไม่แสวงหากำไรทุกแห่งทั่วประเทศ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ได้รับอนุญาตจาก สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กรมการปกครอง กรมประชาสงเคราะห์ กรมการคำภายใน กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กรมการศาสนา กรมการจัดหางาน สำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้ง กรมวิเทศสหการ โดยองค์กรฯ นั้น ๆ ยังคงดำเนินงานอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งจำแนกออกเป็น 7 ประเภท คือ

1. องค์การที่ดำเนินการหลักเกี่ยวกับการบริการสังคมสงเคราะห์
2. สมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์

3. สมาคมการค้า หอการค้า
4. สมาคมนายจ้าง สหภาพแรงงาน สหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจ
5. องค์การศาสนา
6. พรรคการเมือง
7. องค์การเอกชนต่างประเทศ

1.4 คำนิยามและการจำแนกข้อมูลที่สำคัญ

1. องค์การเอกชนที่ไม่แสวงหากำไร หมายถึง องค์การ มูลนิธิ สมาคม สหภาพ และพรรคการเมือง ซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อดำเนินงานที่มีลักษณะ

- หน้าที่หรือกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม มิใช่เฉพาะกลุ่ม
- เป็นองค์การที่ปกครองตนเอง โดยมีคณะกรรมการเป็นผู้กำหนดนโยบายและตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ
- ไม่แสวงหากำไรและไม่แบ่งปันผลประโยชน์ให้แก่สมาชิก
- ไม่ใช่องค์การฯ ของรัฐ แม้้องค์การฯ นั้นจะจัดตั้งขึ้นโดยรัฐ หรือได้รับการสนับสนุนจากรัฐ

2. ประเภทขององค์การเอกชนที่ไม่แสวงหากำไร

2.1 องค์การสังคมสงเคราะห์ของเอกชน หมายถึง องค์การที่จัดตั้งขึ้นตามแนวคิดมนุษยธรรม จัดตั้งขึ้นเป็นนิติบุคคลที่เป็นอิสระจากหน่วยงานราชการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินงานเกี่ยวกับการสังคมสงเคราะห์และสาธารณกุศล

2.2 สมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ หมายถึง สมาคมที่จัดตั้งขึ้นเพื่อดำเนินการฌาปนกิจสงเคราะห์

การฌาปนกิจสงเคราะห์ หมายถึง กิจกรรมที่บุคคลหลายคนตกลงกันเพื่อทำการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ในการจัดการศพและสงเคราะห์ครอบครัวของบุคคลหนึ่งบุคคลใดที่ตกลงร่วมกันนั้น ซึ่งถึงแก่ความตายและมีได้ประสงค์จะหาทำไรเพื่อแบ่งปันกัน

2.3 สมาคมการค้า หมายถึง สถาบันนิติบุคคลตามกฎหมายซึ่งผู้ประกอบการจัดตั้งขึ้นเพื่อทำการส่งเสริมการประกอบวิสาหกิจ อันมิใช่เป็นการหาผลกำไรหรือรายได้มาแบ่งกัน โดยบุคคลซึ่งประกอบวิสาหกิจทางการค้า อุตสาหกรรมหรือการเงิน และบุคคลซึ่งประกอบธุรกิจอื่นในทางเศรษฐกิจที่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์จะกำหนดในกฎกระทรวง ทั้งนี้ไม่รวมถึงการประกอบวิสาหกิจทางการเกษตร

2.4 หอการค้า หมายถึง สถาบันที่บุคคลหลายคนจัดตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมการค้า อุตสาหกรรม เกษตรกรรม การเงินหรือเศรษฐกิจ อันมิใช่เป็นการหาทำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกัน

2.5 สมาคมนายจ้าง หมายถึง สมาคมของนายจ้างที่จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการแสวงหาและคุ้มครองผลประโยชน์เกี่ยวกับสภาพการจ้าง และส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง และระหว่างนายจ้างด้วยกัน

สมาคมนายจ้างไม่น้อยกว่า 5 แห่งอาจจัดตั้งสภาองค์กรนายจ้างเพื่อส่งเสริมการศึกษาและส่งเสริมการแรงงานสัมพันธ์ก็ได้

2.6 สหภาพแรงงาน หมายถึง สมาคมกรรมกรที่จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการแสวงหาและคุ้มครองผลประโยชน์เกี่ยวกับสภาพการจ้าง และส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง และระหว่างลูกจ้างด้วยกันโดยที่สมาชิกของสหภาพแรงงานจะต้องเป็นลูกจ้างของนายจ้างคนเดียวกันกับผู้จดทะเบียนเป็นสหภาพแรงงาน หรือลูกจ้างซึ่งทำงานในกิจการประเภทเดียวกันกับผู้จดทะเบียนเป็น สหภาพแรงงาน และต้องเป็นผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป

สหภาพแรงงานไม่น้อยกว่า 15 แห่ง อาจจัดตั้ง **สภาองค์การลูกจ้าง** เพื่อส่งเสริมการศึกษา และส่งเสริมแรงงานสัมพันธ์ก็ได้

2.7 สหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจ หมายถึง สหภาพขององค์การของรัฐบาลหรือกิจการของรัฐที่จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพิจารณาช่วยเหลือและคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของพนักงาน และส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างพนักงานกับฝ่ายบริหาร และระหว่างพนักงานด้วยกัน

2.8 องค์การศาสนา หมายถึง องค์การฯ ที่ดำเนินการด้านการเผยแพร่และพิธีกรรมทางศาสนา การดูแลสถานที่ที่เป็นที่เคารพบูชา สถานที่ในการทำสมาธิหรือการปฏิบัติกิจทางศาสนาของทุกศาสนา เช่น โบสถ์คริสต์ สุเหร่า วัด รวมถึงลัทธิและนิกายต่าง ๆ

2.9 พรรคการเมือง หมายถึง กลุ่มที่ดำเนินกิจกรรมทางการเมือง เช่น สนับสนุนการเลือก ผู้สมัคร เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารรวมถึงการหาทุนของกิจกรรมการเมือง

2.10 องค์การต่างประเทศ หมายถึง องค์การเอกชนต่างประเทศที่เข้ามาดำเนินการช่วยเหลือทั้งหน่วยงานและประชาชนในประเทศไทย เช่น องค์การหมู่บ้านเด็กโสสะสากล (SOS), องค์การกองทุนสัตว์ป่าโลกสากล (WWF), SHARE เป็นต้น

3. เงินสงเคราะห์ หมายถึง เงินที่เก็บจากสมาชิกเพื่อทำการสงเคราะห์ในการจัดการศพของสมาชิกซึ่งถึงแก่ความตาย รวมทั้งเป็นค่าใช้จ่ายเพื่อดำเนินกิจการของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์

4. ระยะเวลาก่อตั้งองค์การฯ หมายถึง ระยะเวลาตั้งแต่องค์การฯ ได้เริ่มดำเนินการมาซึ่งอาจจะเป็นระยะเวลาเดียวกันกับที่จดทะเบียนมาแล้ว หรืออาจดำเนินการก่อนจดทะเบียนก็ได้

5. เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน หมายถึง เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานทั้งสิ้นตามปกติขององค์การฯ แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

- 1) **ลูกจ้างประจำ** หมายถึง ผู้ที่ทำงานโดยได้รับค่าตอบแทนเป็นเงินเดือน ค่าจ้าง โดยนายจ้างตกลงไว้ เพื่อปฏิบัติงานอันมีลักษณะเป็นงานประจำขององค์การนั้น ๆ
- 2) **ลูกจ้างชั่วคราว** หมายถึง ผู้ที่ทำงานโดยได้รับค่าตอบแทนเป็นเงินเดือน ค่าจ้าง โดย นายจ้างตกลงจ้าง เพื่อปฏิบัติงานอันมีลักษณะเป็นงานชั่วคราว เป็นงานจร หรือเป็นงานตามฤดูกาล
- 3) **อาสาสมัคร** หมายถึง ผู้ที่ทำงานโดยไม่ได้รับค่าตอบแทนเป็นเงินเดือน ค่าจ้าง ได้แก่ ผู้ปฏิบัติงานหรือผู้มาฝึกงานในองค์การฯ ทุกคน ซึ่งทำงานโดยไม่ได้รับค่าตอบแทนใด ๆ อย่างไรก็ดี เจ้าของหรือผู้จัดตั้งองค์การฯ อาจให้อาหาร เครื่องนุ่งห่ม หรือ ช่วยเหลือ เกื้อกูลในประการอื่น ๆ เมื่อเห็นสมควร แต่ไม่ต้องรับผิดชอบในเรื่องต้องจ่ายค่าจ้างให้ตามกฎหมาย

- 4) **ผู้ทำงานในองค์การฯ โดยไม่ได้รับค่าจ้าง/เงินเดือน** หมายถึง ผู้ที่ทำงานโดยไม่ได้รับค่าจ้างเงินเดือน (มิใช่อาสาสมัคร) แต่ได้รับมอบหมายหรือมีหน้าที่ต้องปฏิบัติ เช่น พระ, บาทหลวง เป็นต้น

6. ค่าตอบแทนแรงงาน

- 1) **ค่าจ้าง เงินเดือน** หมายถึง เงินที่องค์การเอกชนที่ไม่แสวงหากำไรจ่ายให้ลูกจ้างในระหว่างเดือนมกราคม-ธันวาคม 2544 ตามข้อตกลงของการจ้าง โดยอาจจ่ายตามเงื่อนไขของระยะเวลา หรือจ่ายเป็นครั้ง ๆ ไป
- 2) **ค่าล่วงเวลา** หมายถึง เงินนอกเหนือจากค่าจ้างเงินเดือนที่องค์การฯ จ่ายให้แก่ลูกจ้างเป็นค่าตอบแทนในการทำงาน
- 3) **สวัสดิการ** หมายถึง ผลประโยชน์อื่น ๆ ของพนักงานและลูกจ้างที่องค์การฯ จ่ายนอกเหนือจากเงินเดือนและค่าจ้าง ผลประโยชน์ดังกล่าวอาจจ่ายเป็นเงินสด สิ่งของหรือบริการ เช่น อาหาร ค่าพาหนะ ภาษีเงินได้ที่องค์การฯ ออกให้ เสื้อผ้า ที่พักอาศัย เป็นต้น

7. เงินสมทบกองทุน หมายถึง เงินที่องค์การเอกชนที่ไม่แสวงหากำไรจ่ายสมทบเข้ากองทุนสำหรับ ลูกจ้าง ในกองทุนต่างๆ มี 2 กองทุนที่เข้าขอบข่ายตามพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 ดังนี้

- 1) **กองทุนประกันสังคม** หมายถึง เงินที่องค์การฯ จ่ายสมทบเข้ากองทุนประกันสังคม เป็นส่วนหนึ่งของค่าตอบแทนแรงงานของลูกจ้าง เพื่อคุ้มครองลูกจ้างในกรณีประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย อันมิใช่เนื่องจากการทำงาน คลอดบุตร พักการตาย หรือเมื่อออกจากงาน
- 2) **กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ** หมายถึง เงินที่องค์การฯ จ่ายสมทบเข้ากองทุนสำรองเลี้ยงชีพ สำหรับจ่ายในกรณีที่ลูกจ้างออกจากงานตามระเบียบว่าด้วยกองทุนของบริษัท

8. รายรับจากการดำเนินงานขององค์การฯ หมายถึง รายรับทั้งสิ้นที่องค์การฯ ได้รับในระหว่างเดือนมกราคม-ธันวาคม 2544 ประกอบด้วย

- 1) **เงินบริจาค/สนับสนุน** หมายถึง เงินและสิ่งของที่ได้รับบริจาค/สนับสนุน จากผู้ที่สนับสนุนองค์การฯ ได้แก่ ประชาชน องค์การหลัก รัฐบาล องค์การเอกชนอื่นในประเทศและต่างประเทศ
- 2) **รายรับอื่น ๆ** หมายถึง รายรับอื่นนอกเหนือจากเงินบริจาค/สนับสนุน รายรับอื่นๆ ในการดำเนินกิจการ ได้แก่ รายรับจากการจำหน่ายสินค้า ทรัพย์สิน และบริการขององค์การฯ ค่าธรรมเนียมสมาชิก เงินสงเคราะห์ ดอกเบี้ยรับ เงินปันผล กำไรจากการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ และรายรับจากกิจกรรมอื่น ๆ

9. ค่าใช้จ่ายขององค์การฯ หมายถึง ค่าใช้จ่ายทั้งสิ้นที่องค์การฯ ใช้จ่ายไปในช่วงเดือนมกราคม-ธันวาคม 2544 ซึ่งประกอบด้วย

- 1) **ค่าใช้จ่ายเพื่อกิจกรรม** หมายถึง เงินและสิ่งของที่องค์กรฯ ให้ความช่วยเหลือหรือบริจาคให้ไป ได้แก่ อาหารและเครื่องดื่ม เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค เงินทุน เงินค่าฌาปนกิจสงเคราะห์ และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ
- 2) **ค่าใช้จ่ายสำนักงาน** หมายถึง ค่าใช้จ่ายนอกเหนือจากค่าใช้จ่ายเพื่อกิจกรรม และค่าตอบแทน ได้แก่ ค่าไฟฟ้า ค่าน้ำประปา ค่าไปรษณีย์โทรเลข ค่าโทรศัพท์ ค่าเครื่องเขียนแบบพิมพ์ ค่าทำบัญชี ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง ค่าใช้จ่ายในการวิจัย ผักกอบรม ส้มมนา ค่าเช่าอาคารและเครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ ค่าซ่อมแซมสิ่งก่อสร้าง ยานพาหนะ เครื่องมืออุปกรณ์ ขาดทุนจากการจำหน่ายทรัพย์สิน และจากการแลกเปลี่ยนเงินตรา และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เป็นต้น

10. สินทรัพย์ถาวร หมายถึง สินทรัพย์ที่มีตัวตนและไม่มีตัวตน ซึ่งมีอายุการใช้งานเกิน 1 ปีขึ้นไป และมีไว้ใช้ในกิจการ ไม่ใช่มีไว้เพื่อขาย เช่น ที่ดิน อาคาร ยานพาหนะ เครื่องจักร เครื่องใช้สำนักงาน ลิขสิทธิ์ต่าง ๆ เป็นต้น

11. ค่าเสื่อมราคา หมายถึง มูลค่าที่เสื่อมสิ้นไปของสินทรัพย์ถาวรตามระยะเวลาการใช้งานของสินทรัพย์ประเภทนั้น ๆ โดยปกติจะหักออกจากมูลค่าสินทรัพย์ถาวรทุกปี ปีละเท่า ๆ กันในอัตราที่คิดเป็นร้อยละของราคาสินทรัพย์เมื่อซื้อ มาเทียบกับอายุการใช้งานที่ควรจะเป็นในแต่ละประเภทของสินทรัพย์นั้น ๆ อัตราค่าเสื่อมราคาที่ใช้อยู่ทั่วไป เป็นดังนี้

อาคาร	คิดค่าเสื่อมราคาร้อยละ	5 ต่อปี
ยานพาหนะ	คิดค่าเสื่อมราคาร้อยละ	20 ต่อปี
เครื่องมือ เครื่องจักร อุปกรณ์	คิดค่าเสื่อมราคาร้อยละ	20 ต่อปี
เครื่องใช้สำนักงาน	คิดค่าเสื่อมราคาร้อยละ	10 ต่อปี
ซอฟต์แวร์	คิดค่าเสื่อมราคาร้อยละ	20 ต่อปี
ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร	คิดค่าเสื่อมราคาร้อยละ	10 ต่อปี
สินทรัพย์ถาวรอื่น ๆ	คิดค่าเสื่อมราคาร้อยละ	5 ต่อปี

12. ขาดทุน (กำไร) จากการจำหน่ายทรัพย์สิน หมายถึง กรณีที่องค์กรฯ นั้น นำทรัพย์สิน เช่น ที่ดิน อาคาร เครื่องจักร เครื่องมือเครื่องใช้สำนักงานไปขาย มูลค่าที่ขายได้หักค่าใช้จ่ายในการจำหน่ายทรัพย์สินนั้นแล้วต่ำกว่า (สูงกว่า) มูลค่าทรัพย์สินนั้น จะเรียกมูลค่าส่วนที่ขาดหายไป (ส่วนที่เกินไป) ว่า “ ขาดทุน (กำไร) จากการจำหน่ายทรัพย์สิน ”

13. ขาดทุน (กำไร) จากการเปลี่ยนแปลงอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ หมายถึง กรณีที่องค์กรฯ เป็นเจ้าของทรัพย์สินหรือหนี้สินที่กำหนดราคาเป็นมูลค่าเงินตราต่างประเทศ ถ้าการเปลี่ยนแปลงอัตราแลกเปลี่ยน เป็นผลให้มูลค่าทรัพย์สินเป็นเงินตราต่างประเทศมีค่าเป็นเงินบาทลดลง (เพิ่มขึ้น) จะเรียกมูลค่าส่วนที่ลดลง (เพิ่มขึ้น) ว่า “ ขาดทุน (กำไร) จากการเปลี่ยนแปลงอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ”

14. ซอฟต์แวร์ (Software) ได้แก่ โปรแกรมสำเร็จรูปที่มีลิขสิทธิ์หรือ license ที่มีบุคคลหรือองค์กรฯ ซื้อมาเพื่อใช้ในการประกอบกิจการ เช่น โปรแกรมสำเร็จรูป SAS, SPSS, MS-office, Database, Foxpro, Autoware, Photo shop โปรแกรมสำหรับการจัดทำกราฟฟิกต่าง ๆ โปรแกรมสำหรับการจัดทำบัญชี เป็นต้น